

Biblio 3W
**REVISTA BIBLIOGRÁFICA DE GEOGRAFÍA Y CIENCIAS
SOCIALES**

(Serie documental de *Geo Crítica*)

Universidad de Barcelona

ISSN: 1138-9796. Depósito Legal: B. 21.742-98

Vol. X, nº 580, 30 de abril de 2005

**UN PATRIMONI ÚNIC, UN FUTUR BRILLANT, UN MODEL DE FER CIUTAT
CAN RICART- PARC CENTRAL DE BARCELONA. NOU PROJECTE**

**GRUP DE PATRIMONI INDUSTRIAL
del Fòrum de la Ribera del Besòs**

Salvador Claròs i Ferret, Lluís Estrada i Robles, Mercè Tatjer i Mir, Joan Roca i Albert amb la col·laboració de la Fundació Antoni Tàpies (Noemí Cohen) i del MACBA (Jorge Ribalta)

Recerca d'arqueologia industrial: Marta Urbiola i Domènech

Ideació de la proposta alternativa: Josep Maria Montaner, Zaida Muxí, Patricia Ribeiro i Christine van Sluys

Palabras clave: patrimonio industrial, planeamiento urbano, urbanismo participativo, Barcelona

Key words: industrial heritage, urban planning, popular urbanism, Barcelona

Aquest text sobre la defensa de Can Ricart s'ha elaborat en el marc de la [Proposta de Pla Integral de Patrimoni Industrial de Barcelona](#), del Grup de Patrimoni Industrial del Fòrum de la Ribera del Besòs

Un patrimoni únic, un futur brillant, un model de fer ciutat

CAN RICART-PARC CENTRAL NOU PROJECTE

GRUP DE PATRIMONI INDUSTRIAL del Fòrum de la Ribera del Besòs

Salvador Clarós i Ferret, Lluís Estrada i Robles, Mercè Tatjer i Mir, Joan Roca i Albert, i Antoni Vilanova i Omedas, amb la col·laboració de la Fundació Antoni Tàpies (Noemí Cohen) i del MACBA (Jorge Ribalta)

Recerca d'arqueologia industrial: Marta Urbiola i Domènech

Ideació de la proposta alternativa

Josep Maria Montaner, Zaida Muxí, Patricia Ribeiro i Christine van Sluys

Barcelona, 25 d'abril de 2005.
Fundació Antoni Tàpies

Sumari

1. Can Ricart, un patrimoni excepcional
2. Els greus inconvenients del projecte actualment aprovat
3. Can Ricart i la política industrial del districte d'activitats 22@bcn
4. Can Ricart-Parc Central: per una àrea de centralitat innovadora
5. La proposta alternativa
6. Compàs d'espera: suspendre qualsevol actuació
7. Annex

Can Ricart, una de les peces de major interès del patrimoni industrial barceloní i català, situada junt al parc Central i portal del gran eix patrimonial de Pere IV (Oliva Artés, Ca l'Alíer, La Escocesa i Ca l'Illa, entre d'altres), ofereix, per mèrits propis i per la seva posició i grandària, una oportunitat única de crear un nou estil de fer ciutat, com a peça clau d'una àrea de nova centralitat culturalment arrelada, econòmicament dinàmica i socialment creativa, d'interès indubtable per a locals i visitants.

A Can Ricart, el manteniment d'un conjunt patrimonial únic és condició prèvia per aconseguir una amalgama d'activitats productives noves i ja existents, de serveis públics i privats i de centres i activitats culturals capaç de generar una polaritat urbana altament interessant, al bell mig de l'extens districte de noves activitats industrials *arrova*, en la qual s'ha actuat fins ara sense contemplar-ne suficientment l'articulació amb la ciutat i amb la ciutadania.

El projecte d'intervenció actualment aprovat no permet ni mantenir el patrimoni ni apostar per un ús que tregui partit productiu, cultural i social de la seva excepcional ubicació. A mesura que avancen els estudis sobre la fàbrica, que han de permetre avaluar en concret cadascun dels seus components, es fa cada cop més evident que **UN ALTRE PROJECTE ES POSSIBLE, A UN COST PÚBLIC RAONABLE I SENSE LESIONAR ELS INTERESSOS DE DIVERSA ÍNDOLE QUE CONFLUEIXEN EN AQUEST GRAN CONJUNT FABRIL, PEÇA CLAU DEL FUTUR DEL POBLENOU, QUE S'ESTÉN SOBRE QUATRE ILLES DEL PLA CERDÀ.**

L'argumentació que segueix pretén tan sols incitar a la reflexió sobre la pèrdua que pot comportar si es va endavant amb els plans previstos i fonamentar la necessitat de suspendre temporalment

qualsevol desmantellament o enderroc –el perill és imminent– per tal que es pugui estudiar una alternativa més satisfactòria que l'actual.

1. Can Ricart, un patrimoni excepcional

Can Ricart és un dels tres grans conjunts industrials del segle XIX que queden a Barcelona, junt amb Can Batlló del carrer Urgell i Can Batlló de Sants.

Com es desprèn de la recerca efectuada per l'equip d'arquitectes, historiadors i geògrafs dirigit per Mercè Tatjer (Universitat de Barcelona), el disseny del conjunt neoclàssic de Can Ricart, que és el que correspon a la fàbrica edificada a mitjan segle XIX (al qual després s'afegiren després altres construccions), presenta una gran racionalitat compositiva en la disposició de naus i espais lliures i té una gran qualitat com a ambient urbà, que l'escàs manteniment actual d'alguns elements, reparable sense grans inversions, no pot impedir d'apreciar.

En el seu disseny hi intervingueren arquitectes de renom, com **Josep Oriol i Bernadet** (el disseny de la façana és de 1853) i **Josep Fontserè i Mestres**, autor del parc de la Ciutadella, de l'Umbracle i del Mercat del Born i, també, del palau familiar dels Ricart, marquesos de Santa Isabel, al passeig de Sant Joan. El plànol dibuixat per Fontserè l'any 1866 inclou la major part de la fàbrica, per bé que no la nau actualment ocupada per Hangar, que completa el recinte. Durant el segle XX s'han afegit al conjunt d'altres edificacions, d'interès menor, de les quals es podria prescindir si del que es tracta és d'aconseguir l'edificabilitat necessària per no lesionar els interessos de la propietat, sense comprometre, però, el manteniment d'un conjunt formalment i històricament legible. Les naus de les quals ja s'ha desmantellat la coberta a finals de març de 2005 corresponen, sortosament, a aquesta última part del recinte.

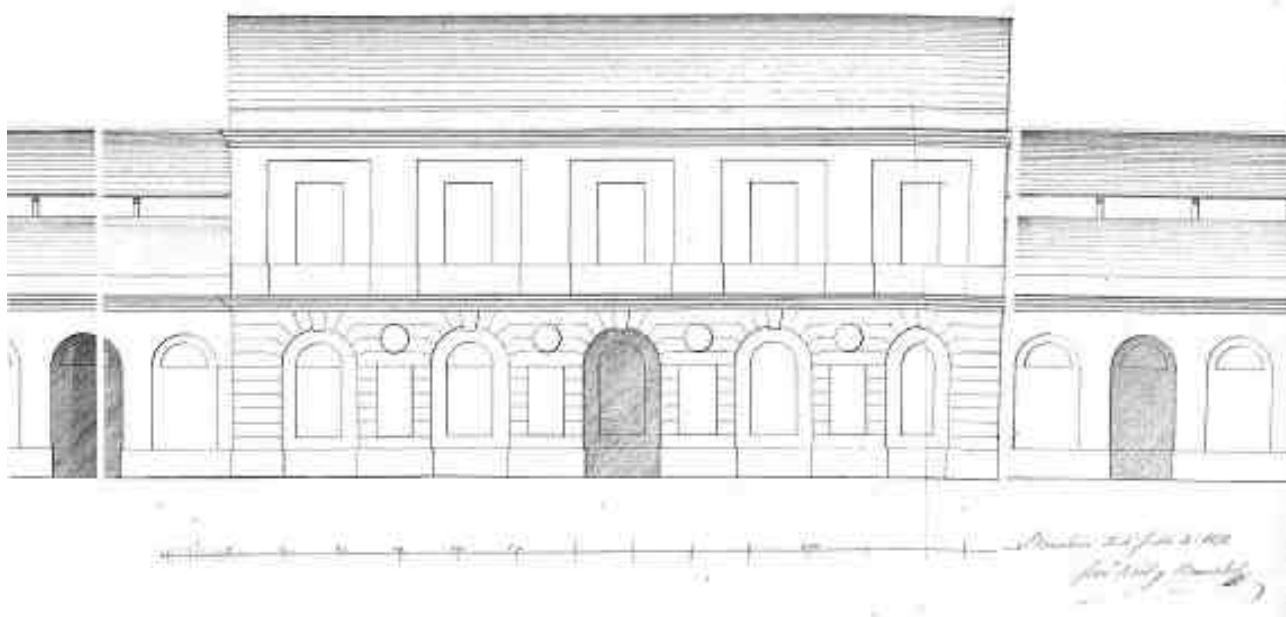
La fàbrica apareixia ja clarament definida amb tots els seus elements essencials en el plànol de Sant Martí de Provençals de 1871 i en el conegut gravat de Catelucho de 1888. Com assenyalen els estudis d'Àngels Solà (Universitat de Barcelona), Can Ricart del Poblenou era llavors part d'una complexa divisió tècnica i territorial del treball dins del mapa industrial de Catalunya, articulant-se la factoria del Poblenou amb Can Ricart del Raval barceloní i el Can Ricart que hi havia a Manresa. Les oficines eren al centre de Barcelona.

El Can Ricart del Poblenou ha estat en repetides ocasions punta de llança de la innovació tecnològica; per exemple, amb la introducció de les pierrotines. Els Ricart, segons han documentat Àngels Solà i Francesc Cabana, formaren part de la gran història econòmica del país en el vuit-cents, com a industrials i per la seva participació al Banc de Barcelona; i les treballadores i treballadors de les seves fàbriques no foren aliens als grans episodis del moviment obrer català.

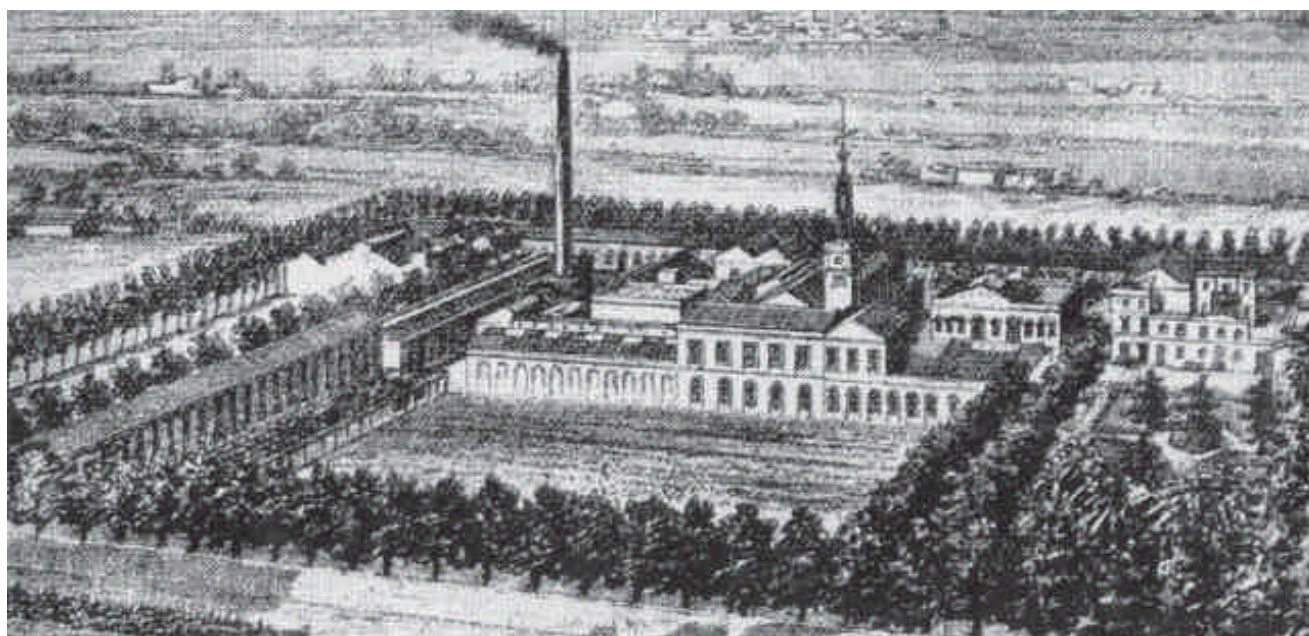
A la dècada de 1920, l'empresa Hilaturas Ricart va passar a ser del grup empresarial tèxtil de la família Bertrand i Serra. Poc després, en el gran recinte del Poblenou s'hi van ubicar també d'altres activitats innovadores, com la Cía Hispano Filipina l'any 1922, dedicada a la producció d'oli de coco i sabons, que formava part d'un sector clau al Poblenou segons els estudis de Jordi Catalan (Universitat de Barcelona). Posteriorment s'hi va ubicar l'empresa Ibérica de Industrias Químicas i passada la guerra Civil hi hagué en una part del recinte la Fundación Dalia. Més endavant s'hi instal·là l'empresa Arnella, del sector de paper i les arts gràfiques. I en temps més recents, s'hi anat aplegant d'altres tallers, petites indústries, artistes, etc.: la plaça de l'entrada i la cantina de la fàbrica són tostemps un lloc de mescla i de trobada.

Can Ricart té doncs una llarga trajectòria com a complex d'activitats diverses, és tot un compendi d'història industrial, amb successives generacions d'activitat que han deixat el seu pòsit en el conjunt com mostren així mateix els estudis de Francesc Caballé, elaborats en obrir-se la Diagonal. Per tots aquests motius, Can Ricart no ha de ser tan sols considerat com una peça cabdal del patrimoni industrial del Poblenou i de Barcelona, sinó com una peça molt destacada del patrimoni industrial de Catalunya.

Can Ricart és a més, com s'acaba de dir, un conjunt en actiu encara avui, amb un caleidoscopi d'empreses en situacions molt variades i amb potencial molt divers (vegi's l'annex), que en no pocs casos són lluny de la imatge d'activitats obsoletes i que tenen interès dins d'un districte d'economia industrial renovada dens, ric i no banalitzat. Can Ricart és, com es mostrarà al llarg del document, un lloc únic per combinar innovació i difusió tecnològica, així com per articular el món de l'activitat productiva i el de les arts –hi ha diversos tallers d'artistes, a més d'Hangar– i la cultura, en una ubicació única junt al parc Central i l'eix Pere IV.

Dibuix de la façana de Can Ricart per l'arquitecte Josep Oriol i Bernadet, 1853(fragment).

Gravat de la fàbrica de Can Ricart de Cerdanyola, 1888.

Can Ricart des de l'est .

Una de les places del conjunt.

2. Els greus inconvenients del projecte actualment aprovat

Actualment hi ha un projecte d'intervenció, signat per l'estudi d'arquitectes Alonso i Balaguer per encàrrec de la propietat, que parteix dels criteris del planejament previ que fou elaborat fa uns cinc anys per Manuel de Solà-Morales. Es tracta d'un projecte perfilat, en l'essencial, quan encara no es feia tanta qüestió del patrimoni industrial i quan encara no era tan visible la intervenció al Poblenou, de manera que es va elaborar sense cap estudi històric ni arquitectònic previ del conjunt i sense tenir suficientment en compte la posició altament estratègica que prenia Can Ricart. Aquest ara ja vell esquema manté la xemeneia (únic element catalogat), la torre i la seva nau annexa, i la nau d'Hangar; també conserva a grans trets el traçat del carrer interior, però sols el traçat: noves edificacions substitueixen les actuals.

D'acord amb aquest projecte, ara com ara vigent, Can Ricart queda reduït a uns poquíssims elements, ofegats entre noves edificacions. Desapareixen totalment la placeta i els edificis de l'entrada actual, que formen part del conjunt original i que creen un entorn de notable qualitat ambiental. Es perd per complet la legibilitat de conjunt de l'estructura fabril típica del segle XIX i s'enderroquen naus d'interès arquitectònic indubtable, la majoria perfectament recuperables. Així mateix, el conjunt queda dividit pel mig amb l'obertura d'un carrer, el de Bolívia, sense que això respongui a les necessitats de mobilitat de la ciutat, perquè no forma part del viari bàsic ni té continuïtat pel mateix Poblenou.

I amb el patrimoni arquitectònic i urbanístic desapareix també la possibilitat d'un ambient fecund de mescla d'activitats noves i d'activitats ja assentades, en un entorn creatiu i estimulant com els que fa poc descrivia Manuel Castells per comentar-ne la productivitat de cara a la innovació. Canviar i innovar és indispensable, però no hi ha innovació fecunda sense difusió i sense teixit social capaç d'articular-se al seu entorn.

Can Ricart va, doncs, camí de ser una peça perduda... en quedaran sols algunes traces sense context... Els efectes no es limitaran a Can Ricart, sinó que s'estendran per tot l'espai urbà al seu entorn, a més de desvertebrar-se en un punt clau el conjunt del patrimoni industrial del Poblenou. No es tracta d'apostar per fossilitzar cap part de la ciutat, la seva renovació és molt necessària i oportuna, però és important de discriminar què cal enderrocar i què convé mantenir per assegurar, precisament, l'èxit de les transformacions. L'enderroc de Can Ricart contribuirà eficaçment a la banalització de la part central del Poblenou, just on menys densitat urbana té i on s'ha de crear el parc Central. Segur que això és el més convenient per al propi projecte de districte innovador 22 arrova?

3. Can Ricart i la política industrial del districte d'activitats 22@bcn

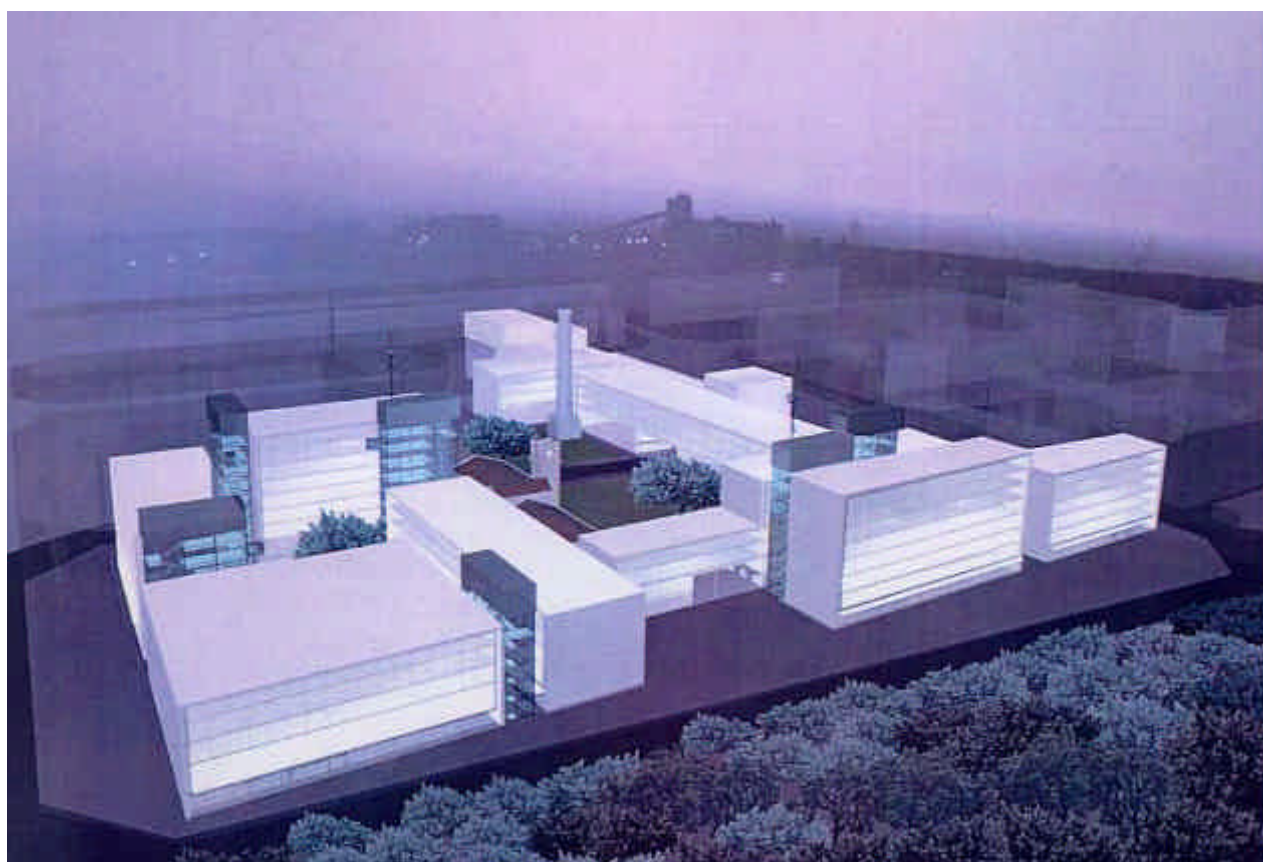
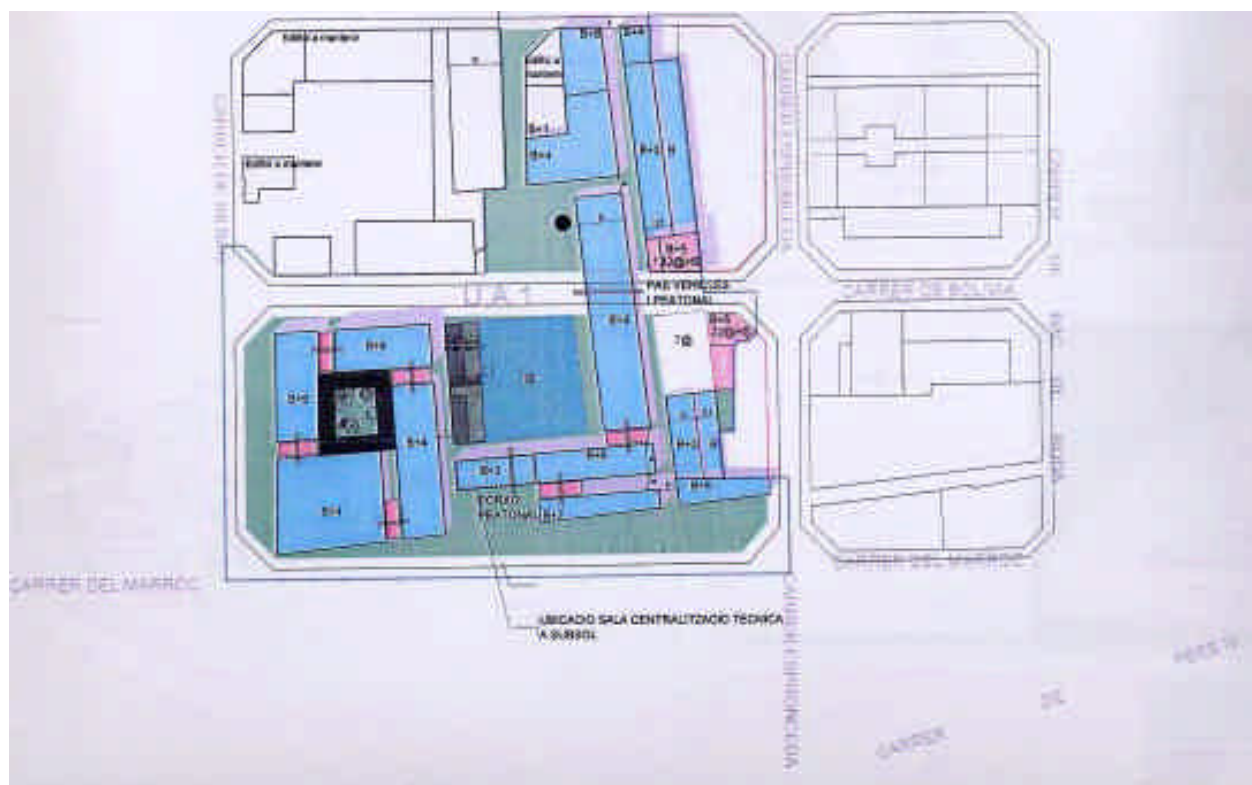
Un primer balanç de l'actual estat de desenvolupament del districte 22 arrova portaria a concloure que, amb poc més del 50% del sòl ordenat, el grau de dinamisme de la zona és modest. És d'esperar que el balanç millori a més llarg termini si s'introdueixen algunes correccions estratègiques.

Ara com ara, l'aparició de noves activitats es produeix a un ritme lent, i el major increment en la creació neta d'ocupació a la zona Poblenou-Fòrum s'ha donat fins el moment en els sectors comercial i hotelier i no en activitats pròpiament terciarioindustrials arrova. La iniciativa pública genera expectatives en operacions de participació mixta com el campus audiovisual de Ca l'Aranyó i el futur campus interuniversitari del Besòs. En canvi, les estratègies d'atracció d'activitats que haurien d'actuar de "motors del creixement econòmic" han aconseguit fins ara resultats menors dels esperats: la inversió privada s'hi ha mogut més orientada per l'horitzó immobiliari que no pel productiu.

Vista la situació, no es tracta pas de canviar els objectius del projecte per lliurar directament el sòl a la promoció immobiliària, sinó de revisar l'estratègia 22@ per tal de reforçar-ne la consistència i l'èxit com a projecte d'innovació i difusió tecnològica en un medi urbà culturalment ric i socialment cohesionat.

L'estudi de les setanta-cinc empreses a què es refereix l'informe de gestió de la Societat 22@ de setembre de 2004¹ sembla mostrar els límits de la política arrova en la seva definició actual. Entre les implantacions aconseguides n'hi ha que, certament, responen als objectius inicials, però no hi falten hotels, seus d'agències de viatges i d'assegurances, companyies de crèdit, etc. i en no pocs casos es tracta d'empreses que ja existien a la ciutat o al mateix Poblenou i que, pura i simplement, han canviat

¹ El Projecte 22@., Barcelona, 22@bcn, setembre de 2004.

Hipòtesi arquitectònica del Pla de Millora de la U.A. 1 del Pla Especial de Reforma Interior del sector del Parc Central. Alonso & Balaguer y Arquitectos Asociados. Memòria de setembre de 2002. Pla aprovat, el qual s'han fet algunes modificacions de detall al 2005 (vegeu pàgina següent).

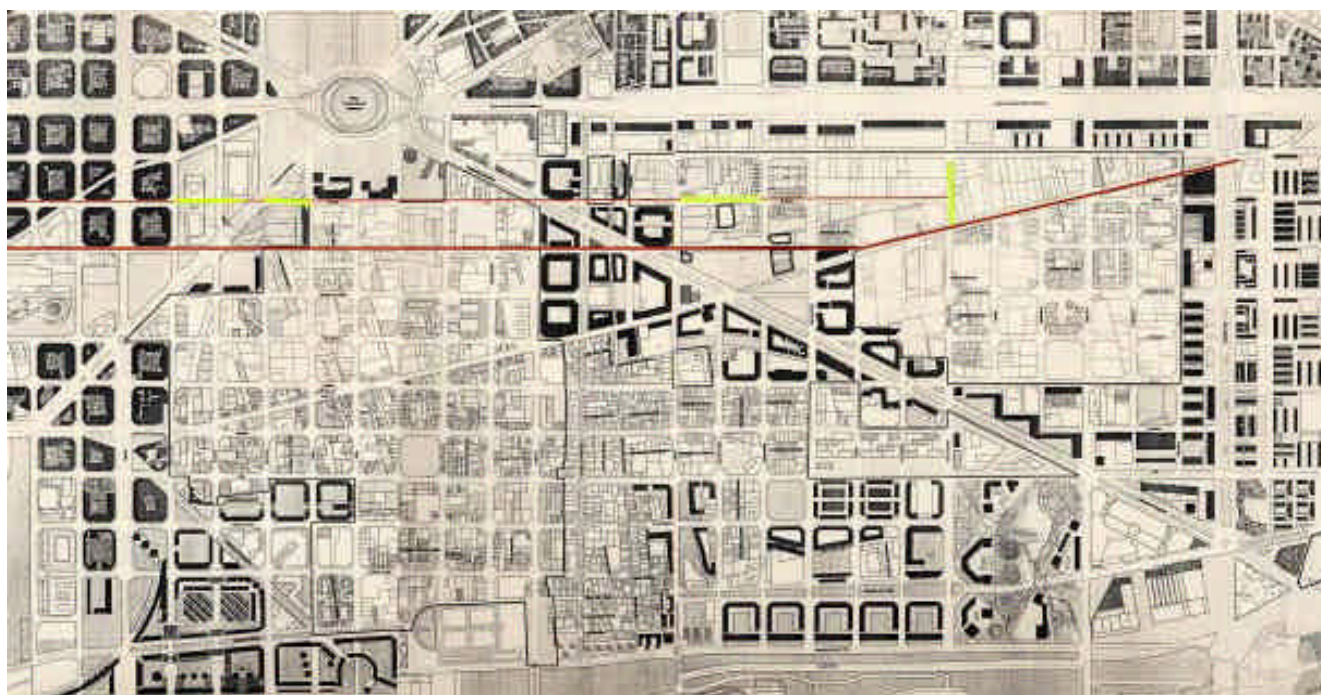
Darrera versió del Pla Especial de Reforma Interior del Parc Central, aprovada el 9 de març de 2005, en la qual s'enderroca la major part de Can Ricart, mantenint solament la torre del rellotge, la xemeneia, la nau d'Hangar (una part de la qual quedarà sobre la vorera amb l'obertura del carrer Bolívia) i una part molt escapçada de l'edifici original de Josep Oriol i Bernardet.

Amb l'obertura de Bolívia, que no està gens justificada, es provoca la destrucció d'una de les columnes vertebrals del conjunt industrial. És absurd mantenir l'antic carrer de la fàbrica, el passatge del Marqués de Santa Isabel, si el conjunt fabril s'enderroca i si en un dels costats s'edifica planta baixa més 4 pisos, perdent-se les proporcions del carrer.

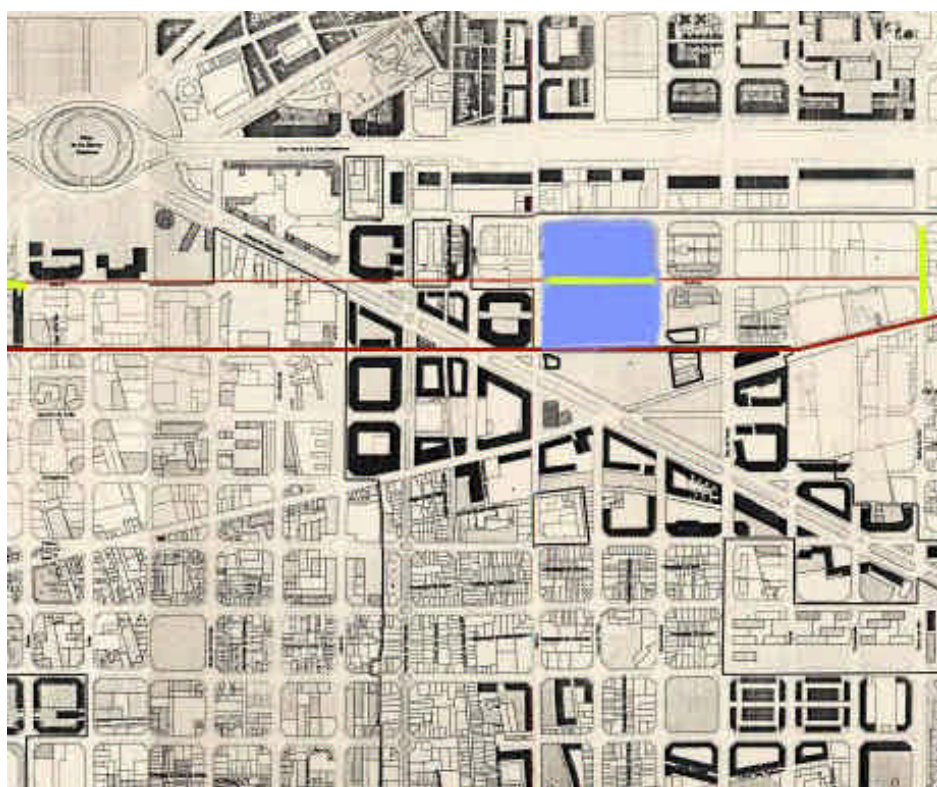

Les restes tan minses de l'antiga fàbrica que es mantenen queden ofegades per les noves edificacions i totalment desvirtuades.

L'obertura del carrer Bolívia, partint Can Ricart, queda totalment injustificada en relació a la ciutat, ja que és un carrer tancat, i és impossible continuar-lo per fer-ne un carrer de connexió tant a escala de barri com a escala urbana. Bolívia comença a Selva de Mar i es veu tallat abans d'arribar a l'avinguda Meridiana per Ca l'Aranyó i el futur parc de Glòrie, i a l'altra banda de l'avinguda Meridiana també es troba amb els edificis del Teatre Nacional i de l'Auditori.

d'ubicació. S'avança així cap a un nou districte terciarioindustrial innovador o, més aviat, cap a una simple extensió de l'espai terciari clàssic de qualsevol gran centre urbà? El fet que els estudis i balanços de l'actuació al 22@ contemplin sols les empreses que arriben i no les dades empíriques de les que es desplacen o tanquen no permet quantificar un procés que preocupa sobretot pel ritme actual d'una renovació en la qual la mediació immobiliària fa més ràpid l'impuls destructor d'activitats existents que el creador de noves activitats. El problema genera disfuncions importants en el mercat de treball local, el teixit social en general i tendeix a contradir els plantejaments d'una política industrial urbana sostenible.

A partir d'una anàlisi de l'economia urbana que atorga una posició d'excessiu privilegi a la renda del sòl actualment es considera, de manera un poc sumària, que les empreses existents han d'assumir un ràpid trasllat cap a l'exterior de la metròpoli, lluny dels teixits urbans consolidats, o bé desaparèixer. La situació s'agreuja en el cas d'empreses ubicades a les velles fàbriques reconvertides, en alguns casos des de fa més de tres quarts de segle, en parcs industrials de petites i mitjanes empreses. Amb la normativa actual, l'important increment d'edificabilitat atorgat a aquests espais fabrils no sols sentència un patrimoni cultural de primera magnitud, sinó que porta a perdre per sempre aquests espais especialment flexibles per incentivar-hi l'osmosi entre diferents activitats i la difusió tecnològica.

És principalment la inversió immobiliària la que ha d'empènyer el procés de transformació del districte d'activitats 22@? Pot un projecte d'aquesta magnitud ser viable sols amb els recursos i la iniciativa municipal, sense una implicació ferma i una inversió generosa de la Generalitat que atemperi la necessitat de recórrer a l'estímul immobiliari? Cal preguntar-se si l'aliciet immobiliari de propietaris i promotors, que actualment és la causa fonamental de la marxa forçosa de la ciutat d'activitats productives, no hauria de tenir el contrapès d'una estratègia de política pròpiament industrial que acceleri l'atracció de noves activitats motores –una qüestió certament crucial– però sense oblidar els incentius per a la renovació i modernització de moltes petites i mitjanes empreses que, com suara dèiem, resulta agosarat considerar, genèricament, com a obsoletes a la ciutat: fins i tot alguns petits tallers poden tenir un paper auxiliar valuós per a d'altres activitats.

Mentre per un costat es parla de reduir el volum de desplaçaments en una metròpoli més sostenible, per l'altre es pren com a principal termòmetre de la viabilitat empresarial la capacitat d'assumir costos de lloguer molt elevats. El debat que darrerament s'ha estès sobre la necessitat d'habitatge assequible dins de la ciutat no ha arribat encara al teixit productiu, la mesura de la rendibilitat del conjunt encara exclou els costos indirectes de tot tipus que comporta la pauta adoptada.

Can Ricart pot esdevenir ara un altre cas paradigmàtic de desnonament d'un teixit industrial actiu, quan, precisament, reuneix unes condicions òptimes per amalgamar conservació del conjunt patrimonial i innovació urbanística, modernització del teixit d'empreses existents i incorporació de nova activitat, en un marc físic ideal per a facilitar l'osmosi tecnològica i la col·laboració interempresarial. Així mateix està passant a l'Eix Llacuna, en els recintes de LYFISA, el Cànem i als tallers Pujol; de no ser pels recursos judicials d'empreses com Editorial Índice, que van fer reconsiderar les afectacions, una situació similar s'hauria pogut produir en empreses del PMU de Llull Pujades Llevant. I el mateix podria passar, en un futur molt proper, en altres elements del patrimoni industrial amb un gran potencial per mesclar activitats, com La Escocesa o Ca l'Illa.

Tot comptat i debatut, l'empobriment del marc urbà, la pèrdua de les sinègies que s'aconseguirien en un complex d'activitats més dens i variat, la desconexió del teixit social, són trets que poden acabar per girar-se en contra del districte d'activitats que es vol impulsar. En aquest sentit, la necessitat de prestar més atenció al patrimoni cultural no es pot deslligar tampoc de les consideracions econòmiques. A l'argument del valor del patrimoni industrial com a document, com a memòria i com a conjunt d'espais d'interès arquitectònic i urbanístic, que per ell sol ja hauria de ser suficient, s'afegeix la pèrdua d'atractiu per a propis i forans d'una ciutat banalitzada.

Els més de tres milions de metres quadrats de sostre productiu que es posen a disposició en el districte 22 arrova del Poblenou, no són garantia suficient per a consolidar a llarg termini activitats capaces d'arrossegar el conjunt de la ciutat i dels ciutadans si no es creen nous pols civoculturals que, junt amb els motors científics i tecnològics, impulsin la implantació i la renovació empresarial en un entorn adequat per a la difusió social del coneixement, la qualitat del treball i del medi urbà i la interacció amb la vida ciutadana en general.

Can Ricart, per les seves característiques com a conjunt patrimonial únic, per la seva relació amb el teixit d'activitats del Poblenou i per la seva posició urbana en l'àmbit Can Ricart-Parc Central-eix PereIV, esdevé un test decisiu per reformular amb èxit el camí emprès, cap a un model capaç d'amalgamar l'atracció d'activitats de la biotecnologia o del món digital i la modernització i potenciació

de les activitats existents, el patrimoni i la renovació urbana, l'economia, les arts i la cultura, els objectius globals i els objectius locals, en favor d'una polaritat productiva, cultural i ciutadana d'un nou estil.

4. Can Ricart-Parc Central: per una àrea de centralitat innovadora

El canvi de criteri proposat parteix tant dels valors patrimonials i d'activitat ja comentats de Can Ricart com de l'anàlisi del tàndem Can Ricart-Parc Central, que resulta d'alt valor estratègic per a l'estructuració del teixit urbà i cívic del Poblenou, com a contrapès de l'eix Rambla del Poblenou / Marià Aguiló, ara com ara l'únic gran centre viu del barri.

No es tracta de continuar fent, com en bona mesura ha passat fins ara, la «superfície arrova» (una nova versió postmoderna i terciaritzada dels antics polígons industrials isòtrops?), sinó de fer «ciutat arrova», amb nuclis articuladors: la mera addició de metres quadrats de sostre productiu no ho assegura si no es fomenten nous punts densos dins la malla urbana, amb dinàmiques atractives i amb *feed back* social.

Can Ricart - Parc Central pot tenir un paper clau en la definició i articulació de tot el conjunt patrimonial, productiu i de vida social i cultural del Poblenou central, amb elements culturals atractius per al conjunt de la ciutat i del país i per a visitants provinents de lluny, com el proposat Museu Metropolità del Treball a Oliva Artés, la Casa de les TIC, la Casa de les Llengües, etc. Can Ricart-Parc Central ha de ser, a més, el portal de l'eix patrimonial de Pere IV cap al nord: Oliva Artés, Ca l'Alier, Escocesa, placeta del Sagrat Cor, Ca l'Illa, etc.

Can Ricart - Parc Central és a una distància suficient de la Rambla del Poblenou per tenir dinàmica pròpia, enriquint un teixit urbà ara sense estructura. Pot contribuir eficaçment a resoldre la dispersió i la pèrdua de densitat que actualment enfronta la Diagonal en el seu encreuament amb Pere IV, just al centre geomètric del Poblenou, i pot reforçar la consistència i l'ús ciutadà de l'eix Pere IV cap al Besòs.

L'àrea de nova centralitat **Can Ricart-Parc Central** seria, a més, **equidistant de Glòries i de Diagonal Mar-Fòrum**, que, per cert, són «àrees de nova centralitat» del que ja s'hauria d'anomenar «vell estil», d'una natura molt diferent de l'aquí exposada, tant pels tipus d'activitats que s'hi desenvolupen com per la debilitat de la seva connexió amb el teixit urbà i social del seu entorn. Perquè l'àrea de nova centralitat proposada ha de ser també nova en la seva definició, en incorporar, entremesclades, **activitats de diferents rangs d'atracció** (veïnal, municipal, metropolità) i de diferents tipus (productives, comerç i serveis, culturals). Podríem dir que estem parlant d'un nou centre del Poblenou del segle XXI, d'un nou estil a cavall entre els centres pastats al llarg de molts anys, cosa impossible de crear, i els centres privats, de gestió *holista*, que difícilment aconsegueixen mai una vida pròpia, malgrat el pas dels anys, com els esmentats de Glòries o Diagonal Mar.

Tot i la dificultat d'establir comparacions entre ciutats, perquè les condicions per a l'actuació no són les mateixes, es tracta de pensar en exemples com el de **Berlín**, on en conjunts de patrimoni industrial de primer ordre les activitats sovint mal anomenades «tradicionals» continuen i innoven al costat dels nous motors de l'activitat terciarioindustrial i on dins dels grans conjunts fabrils aquestes activitats conviuen amb biblioteques, gimnasos i restaurants, amb habitatges a tocar. Quan l'enriquiment del teixit econòmic, del teixit social i del teixit cultural van alhora es pot posar sobre bases més sòlides la difusió social de la innovació, sense la qual els processos de canvi tenen el risc de ser menys exitosos del que s'ha previst. Quan, a més, entremig d'aquests espais de la vida diària s'hi insereixen adequadament algunes grans **institucions culturals**, l'impacte és notable sobre autòctons i visitants.

Es tracta de reflexionar sobre un model de ciutat més comprensiu, on la cultura, el gran actiu del segle XXI, tingui un paper molt més central, i en el qual no pesi tantíssim la mediació immobiliària privada en el procés de transformació. Pel seu caràcter de conjunt patrimonial de molt alt valor i per la seva dimensió, Can Ricart és, en suma, el lloc òptim per ser el centre neuràlgic d'un entorn en el qual «**activitats existents que resultin viables**», «**noves activitats terciarioindustrials**» i «**activitats culturals**» s'entretexeixin i interactuïn amb l'espai habitat. Més encara amb la instal·lació a les naus d'Oliva Artés, dins ja del parc Central, del **Museu Metropolità del Treball**, articulador no sols del conjunt patrimonial del Poblenou, sinó de l'estudi, documentació i mostració de la trajectòria de les majories urbanes.

Can Ricart-Parc Central pot ser així punta de llança d'un districte terciarioindustrial en un àmbit habitat i viu, sobretot si s'opera amb encert a Pere IV, d'un pol urbà que no sols recentri el Poblenou, sinó que ajudi a perfilar més, en bé de la ciutat i dels ciutadans, el districte d'activitats 22@bcn.

5. La proposta alternativa

La proposta alternativa al projecte vigent per a l'antiga fàbrica de Can Ricart, que en destrueix la major part de patrimoni industrial i elimina una trentena de petites empreses i tallers i uns 240 llocs de treball, es basa en 7 principis complementaris.

1. **Conservar** la major part del conjunt fabril constituït per un sistema de naus, carrers i places, atès el seu valor com a sistema industrial al Poblenou i essent obra de dos destacats arquitectes catalans del segle XIX: Josep Oriol i Bernadet i Josep Fontseré. Aquesta trama fabril es va iniciar el 1853, abans del projecte de l'Eixample Cerdà; per tant, conviuen dues traces diferents. Això cal conservar-ho, perquè la pervivència de sistemes diferents a la mateixa ciutat engrandeix la seva realitat com a palimpsest.

2. **Completar** la trama Cerdà perimetral al carrer Marroc, amb l'estructura residencial d'illa tancada. Per a això es construirien habitatges, una part d'ells de protecció, fent encara més palesa la convivència de dues trames urbanes històriques diferents: la fabril i la de l'Eixample.

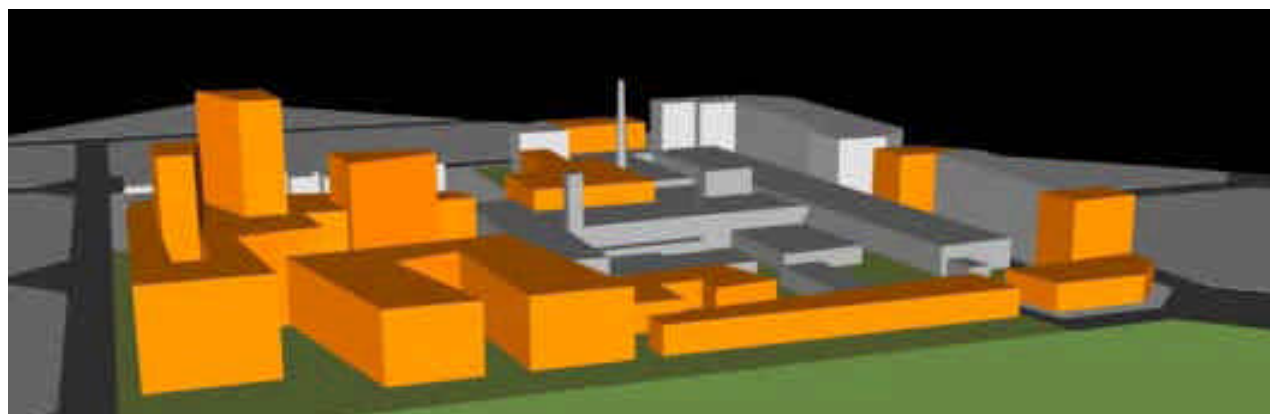
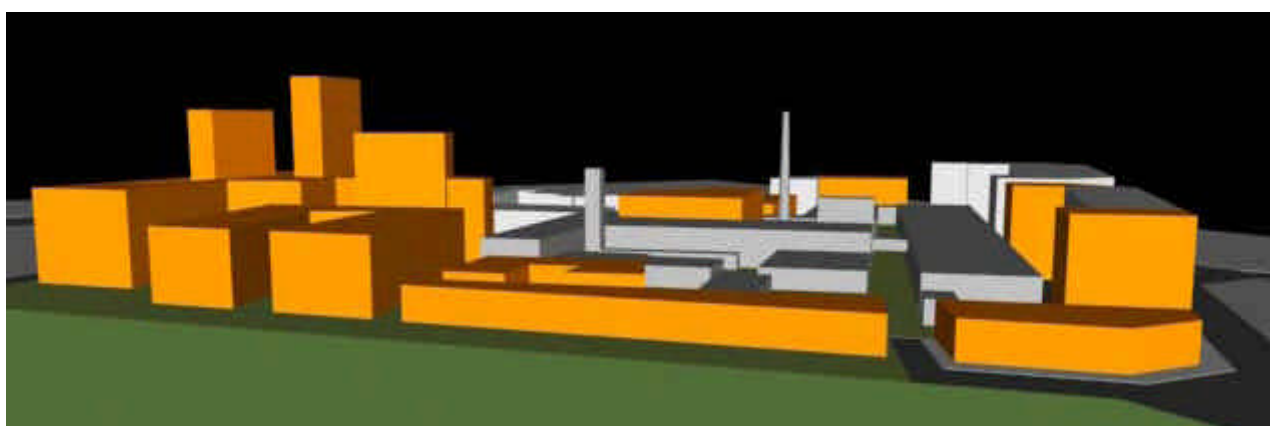
3. **Construir** la major part dels metres quadrats nous a l'extrem sud de la zona d'actuació, concentrant el sostre edificable per tal de conservar el conjunt fabril, creant una zona més densa i amb edificis en alçada, la morfologia dels quals sigui compatible amb la morfologia fabril i la massa dels quals no privi de les vistes des de el carrer Bilbao envers els edificis històrics, la torre i la xemeneia de l'interior.

4. **Renunciar** a obrir el carrer Bolívia per tal de no afavorir el tràfic rodat, conservar el conjunt fabril i afavorir els recorreguts de vianants en l'interior de l'àrea d'actuació. L'obertura del carrer està totalment en contra del manteniment de la unitat del sistema fabril.

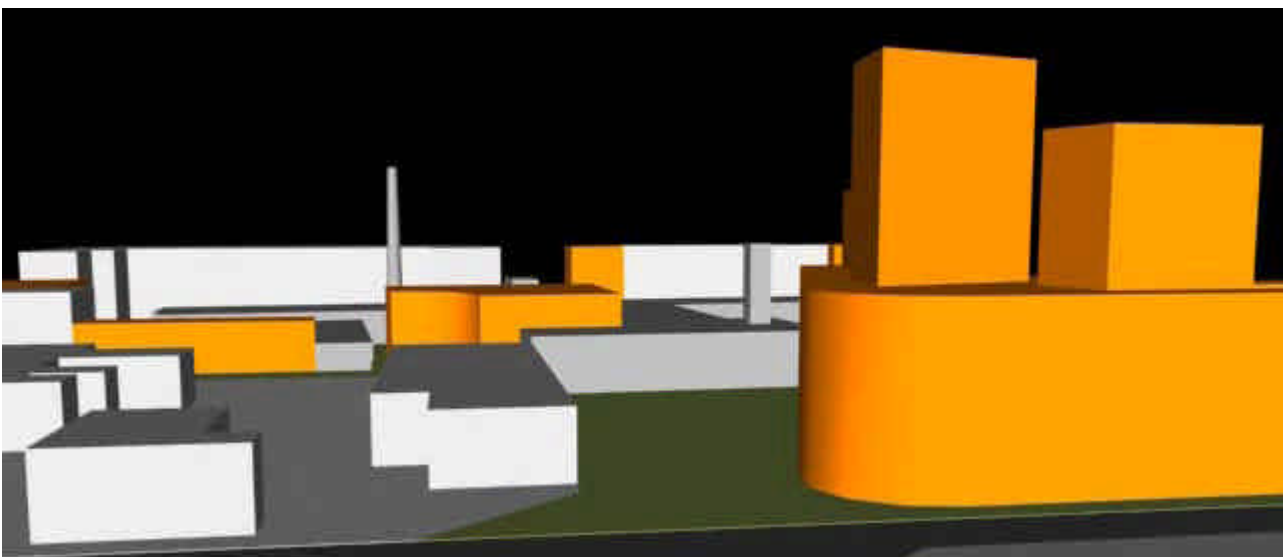
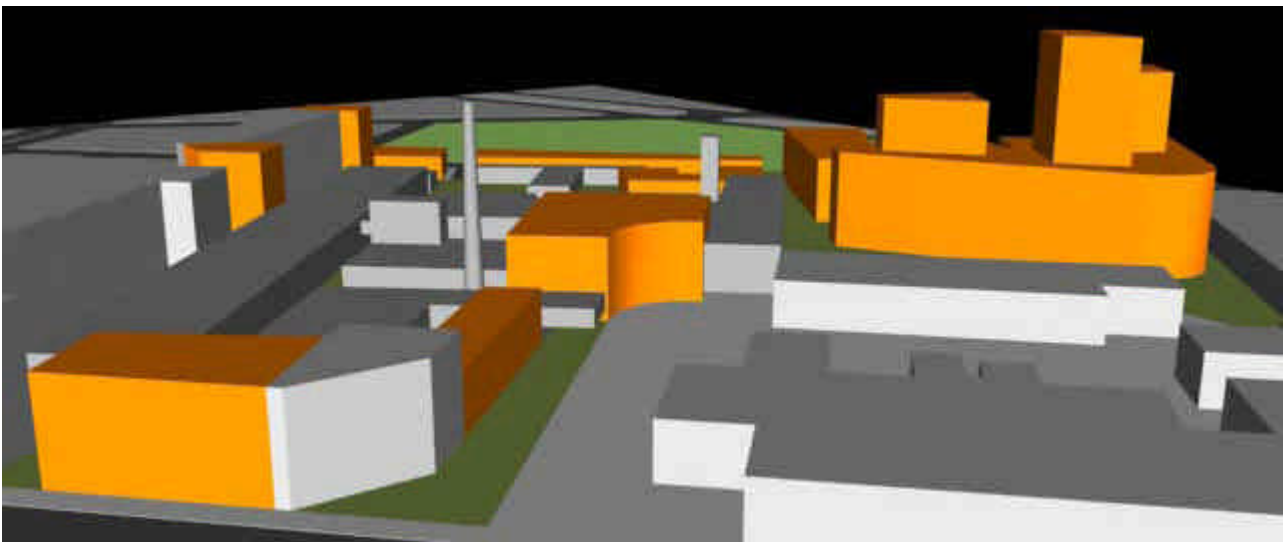
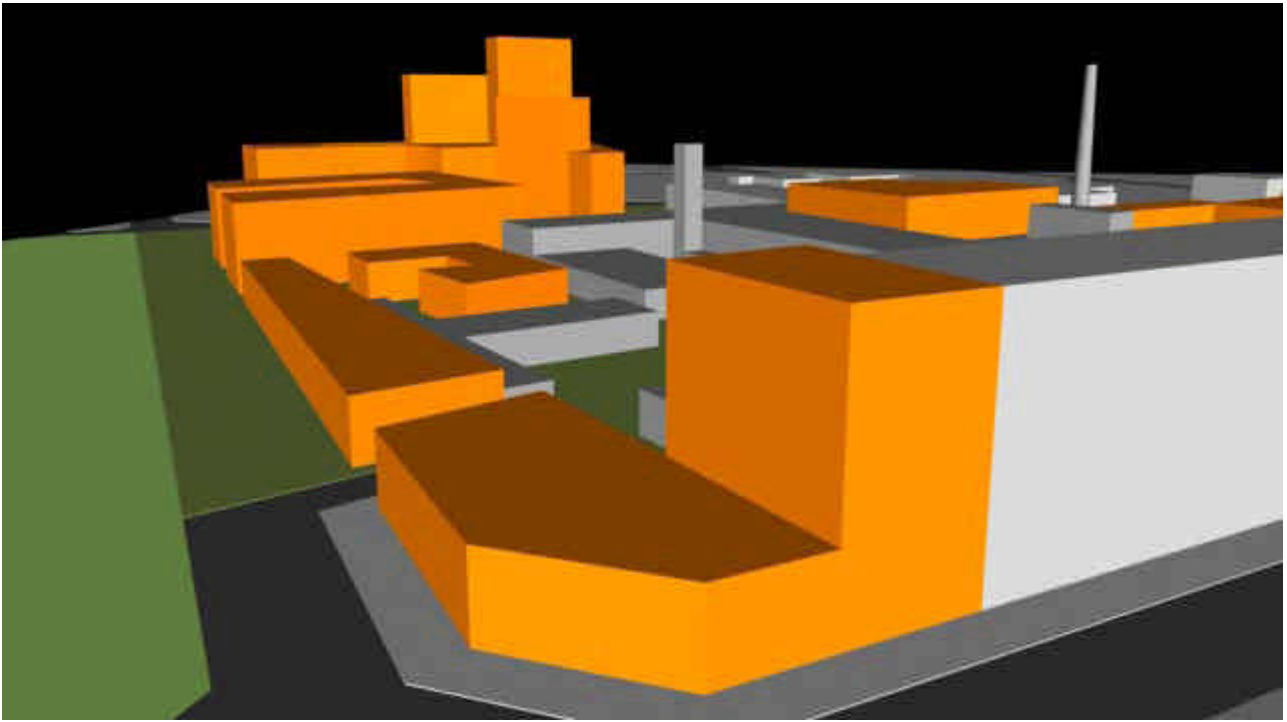
5. **Relacionar** la façana amb el Parc Central del Poblenou amb l'expressivitat i monumentalitat que requereix, tant pel significat del nou parc com per ser aquesta l'àrea de la nova Diagonal, també definida per edificis en alçada. A més a més, convé que el perímetre davant del sistema antic sigui baix per permetre la visió dels elements històrics. Per tal de potenciar una intervenció en la qual el parc Central penetri en el conjunt de Can Ricart, la forma del nou conjunt (laboratoris, oficines i altres usos) serà el més oberta i porosa possible.

6. **Créixer**. Els sistema industrial de Can Ricart es basa en formes que creixen, amb la capacitat de afegir, inscriure o superposar i amb la possibilitat d'adaptar-hi nous usos i noves formes. Per això la proposta neix d'aquesta idea de sistema que creix i vol aconseguir que tot el conjunt final tingui una forma de *cluster* que continuï la morfologia del conjunt fabril inicial i expressi aquesta confluència de tres capes del palimpsest urbà: l'antiga estructura industrial de cluster; la estructura de ciutat racional i repetitiva de l'Eixample Cerdà amb mansanes tancades; i 22@ amb la nova estructura de la Diagonal i del Parc Central.

7. **Potenciar** la pluralitat d'usos i usuaris és una de les apostes de l'urbanisme sostenible del segle XXI i aquesta alterproposta potencia la multifuncionalitat que es dona ara mateix, mantenint els espais productius actuals, afegint les activitats @, en diverses modalitats, amb la possibilitat d'usos culturals i habitatges socials.

Prefiguració de la proposta alternativa (I)

Prefiguració de la proposta alternativa(II)

6. Compàs d'espera: suspendre qualsevol actuació

Com s'acaba de mostrar, l'equació entre conservació del conjunt patrimonial, nova edificació amb capacitat d'assumir l'edificabilitat prevista i d'incorporar-se satisfactòriament en aquell entorn, renovació urbanística i amalgama de múltiples activitats és perfectament resoluble, si es revisen els criteris de la intervenció a la unitat d'actuació en la qual es troba Can Ricart.

Per aquest motiu, i per tot el que s'ha exposat, se sol·licita una **suspensió** de qualsevol desnonament i de qualsevol enderroc o intervenció en el conjunt de Can Ricart, a l'espera de permetre a les institucions (Ajuntament de Barcelona, Generalitat de Catalunya) un estudi curós que prengui en compte la possibilitat de conciliar diferents objectius, tot mantenint aquest gran conjunt del segle XIX, cabdal per al futur urbà, econòmic, social i cultural del Poblenou i **element fonamental del patrimoni industrial de Barcelona, de Catalunya i d'Europa**.

Annex. Les empreses actuals de Can Ricart

Les descripcions de les empreses incloses en aquesta relació, aproximadament la meitat de les 34 existents a Can Ricart (uns 240 treballadors), són una mostra de la varietat del teixit d'activitats i de situacions que s'hi troben, dins del qual cal incloure també la presència d'Hangar i d'altres tallers d'artistes, a més del bar restaurant de la plaça interior de la fàbrica. S'han editat tal com els han lliurat les pròpies empreses, amb una unificació mínima per unificar el redactat.

Ibérica de Industrias Químicas SA

L'empresa va ser fundada l'any 1922 i es dedica a la comercialització de productes químics, tèxtils, maquinària, etc. i a la fabricació de gel-coats, pastes pigmentades, massilles, reïnes modificades, etc. Ofereix feina a unes vint famílies i els responsables corresponen a la tercera generació d'aquesta empresa familiar. Som representants d'empreses líder com l'alemanya Hanse Chemie AG i distribuïm per Espanya productes de diverses multinacionals. Els nostres productes i els de les empreses que representem arriben a més de 1.000 empreses del territori espanyol, algunes de les quals són, així mateix, empreses multinacionals.

Ricson SA

Som una empresa metal·lúrgica de caràcter familiar, constituïda l'any 1945 per un nostre avantpassat. L'any 1962 ens vàrem traslladar a Can Ricart, al passatge del Marquès de Santa Isabel, amb el nom de Jorge Ricart. El 1975 vàrem passar a ser societat anònima i llavors vàrem adquirir el nostre nom actual, Ricson SA. La nostra facturació va ser l'any 2004 de 5.900.000 euros. Actualment ocupem unes 60 persones i comptem entre els nostres clients a multinacionals del ferrocarril, l'hosteleria, els armaris per a l'electrònica, telefonia, construcció, refrigeració i tot tipus de prototipus de disseny. Entre les empreses a les quals servim hi ha Alstom, CAF, Salicru, Himel, Matachana i Frost Trol, entre d'altres. Els nostres productes s'exporten sobre tot a Xina, França, Irlanda i Santo Domingo. A les nostres instal·lacions comptem amb maquinària d'última tecnologia en el sector: làsser, punxonadores, plegadores, robots, etc. A causa de la gran diversitat de productes, comptem amb tres centres de treball, el que es troba al passatge del Marquès de Santa Isabel compta amb grans estructures que ocupen uns 4000 metres quadrats per al desenvolupament de la nostra indústria. El fet que ens desnonin representarà la pèrdua de llocs de treball i un fre fatal per a la nostra política d'expansió. Salutacions. Àngela Gisbert, Ricson SA.

Talleres Cendra SA

Es dedica a l'embotició i estampació metàl·lica de tota mena de peces de premsa, soldadura i muntatge. És a Can Ricart des de la dècada de 1960 i es tracta de la segona generació de la família que gestiona l'empresa. En aquest moment depenen de la nostra activitat 9 treballadors i les seves famílies. Els nostres clients són grans empreses nacionals i estrangeres que exporten per tot del món i que pertanyen a diversos sectors, com els de la indústria auxiliar de l'automòbil i la motocicleta (Bosch, Doga, Ficosa o Ixil Silencers), dels equipaments per a l'hosteleria i el fred industrial, com Ferro Frío, de fabricació de maquinària auxiliar per a la construcció (Germans Boada) i de components metàl·lics per a fabricants d'electrodomèstics (Farguell), als quals facturem anualment més d'1.000.000 d'euros. L'estructura multinacional d'alguns dels nostres clients fa que part de la nostra producció s'exporti a Brasil i a Alemanya. Som decadents i destinats a l'extinció? La resposta s'escriu sola... El futur depèn del nostre Ajuntament i del seu pla de parcel·lació de Can Ricart (per si algú s'havia perdut).

Sig Muebles

Sóc Jonathan Singleton, a les naus 7 i 16 del passatge Marquès de Santa Isabel, 40, a Can Ricart. Sóc anglès i he estat treballant en la meua empresa aquí durant onze anys, creixent des del no res. Ara exporto a Anglaterra, Luxemburg, Suïssa i Eivissa. Per descomptat, també venc a Barcelona, on he tingut la meua pròpia botiga durant sis anys. Des de Barcelona he venut peces al Japó, Estats Units, Rússia, Canadà, Austràlia i la majoria de països europeus. Faig mobles exclusius, estandarditzats i també únics, a mida per a clients particulars, arquitectes, interioristes i companyies. Entre els meus clients figuren Joan Clos, l'alcalde de Barcelona, diversos músics famosos, TV3 (sèrie Crims i publicitat), Fanuc Robotics (Luxemburg), l'Hotel Neri, que és al costat de la catedral, així com d'altres hotels de Madrid i Hamburg, el Club Nàutic Salou, etc. La meua és una companyia vibrant, el futur de la qual depèn de poder ser en un espai cèntric de Barcelona. Gràcies per escoltar. Jonathan Singleton.

Iracheta SL

És una empresa familiar de mecanitzats de precisió, que continua el negoci fundat fa més de mig segle per Daniel Iracheta Biescas, nascut al Poblenou i mort el 1995. En l'actualitat, el negoci és propietat de la seva esposa i el dirigeix la seva néta, Belén Sánchez Iracheta. El seu primer taller va estar ubicat al carrer Marià Aguiló, després va ampliar-se al carrer Sant Joan de Malta i fa 31 anys es va instal·lar a Can Ricart, obligat per l'Ajuntament a traslladar-se perquè s'havia d'obrir la Diagonal (va trigar 21 anys a obrir-se!). És, doncs, una empresa ben bé del Poblenou. Entre els seus principals clients han destacat Fenwick (apiladores elèctriques), Trenzas y Cables, Bicc General Cable, Martillos Hidráulicos Korota, Ford (amb homologació com a proveïdors Q1 el 1990), diverses empreses del sector petroquímic (Repsol, Fertiberia), Matachana, així com empreses de maquinària en general, del sector naval i també del sector de la cosmètica. A Iracheta mecanitzem acers, bronzes, al·luminis, plàstics, etc., amb torns de control numèric i convencionals, rectificadores, mandrinadores, *transfers*, rectificats, màquines de dentar i de taladrar, etc. Construïm prototips i fabriquem sèries curtes i llargues, amb acabats de precisió que requereixen un alt nivell de qualitat per complir les exigències dels nostres clients. Estem plenament adaptats a les noves tecnologies en matèria de mecanitzats. Treballem a partir de plànols i de mostres i sol·lucionem problemes tècnics conjuntament amb els clients que sol·liciten la nostra experiència. Rebeu la salutació de Belén Sánchez Iracheta.

Técnica y Transformados Metalúrgicos SL

Som una empresa familiar, fundada per Antonio Llanos fa vint-i-dos anys, que es dedica a transformar la matèria primera metàl·lica en peces, segons les peticions dels nostres clients. Entre aquests figuren empreses com Nissan pel que fa a automoció, Fontan Racoreria en el camp de la lampisteria, Ferro Frío en el de la refrigeració, Fercrom, del sector de poms i tiradors, Tallers GGB

(baranes), etc. Us podríem explicar més coses, per a qualsevol altra consulta quedem a la vostra disposició. Salutacions.

Barcelona Serveis per a la Construcció Singular SL

Som a Can Ricart, al passatge Marquès de Santa Isabel 40, local 9a. L'empresa desenvolupa la seva activitat dins del sector de la construcció, estant especialitzada en treballs de rehabilitació d'edificis. Així, les nostres feines comprenen el conjunt d'actuacions per dur a terme la rehabilitació integral d'un immoble o d'una part d'aquest (estructura, façanes, cobertes, etc.) També realitzem projectes d'interiorisme, treballs verticals sense bastides mitjançant tècniques d'escalada, paviments tècnics industrials, restauració del patrimoni arquitectònic, recuperació d'estucats antics i esgrafiats, etc. Vàrem iniciar la nostra activitat el 1997 i el volum de negoci fou el 1994 de 2.500.000 euros. Tenim 22 operaris en plantilla i subcontractem a 18 empreses col·laboradores, amb 120 treballadors. Entre els nostres proveïdors hi ha Mause, Ferroland, Ardex, Hiecal, Cerrajería García, Ulma, Propamsa, Cemarsaa, Cerámicas Grau i Balius.

Ado

L'empresa es va fundar el 1975 com a empresa familiar, i en l'actualitat donem feina a unes 50 persones. Els nostres inicis es remunten a la fabricació i muntatge de tanques metàl·liques, però, amb el pas del temps, l'evolució del mercat, les exigències dels nostres clients i el nostre ànim de poder oferir un millor servei, hem anat ampliant la fabricació cap als sectors de serralleria en ferro, al·luminí i acer inoxidable, portes metàl·liques, barreres, motoritzacions, seguretat i d'altres productes metàl·lics. Durant els anys de servei als nostres clients, hem centrat els esforços en aconseguir la màxima qualitat. Hem tingut com a clients la gran majoria de les empreses constructores del país en els sectors d'obra pública, ports, edificació, companyies d'aigua, electricitat i gas, empreses de logística i transports, col·legis, estudis i projectes d'arquitectura, etc. Amb tots ells hem mantingut una relació molt directa. Rebin una cordial salutació.

Cedo SL

L'empresa fou fundada l'any 1978, i des dels seus inicis sempre s'ha dedicat a l'estampació en fred de l'acer. La seva especialitat són les volanderes i els casquets per a discs abrasius de tall i desbast. Cedo SL és la primera empresa d'Espanya en la seva especialitat pel volum de vendes i producció. En l'àmbit internacional treballem amb d'altres empreses del sector a Alemanya, Eslovàquia i Turquia. Entre els nostres clients hi ha Pferd-Ruggberg, Saint Gobain, Bellota Herramientas, Flexston Abrasivos, Abrasivos de Vizcaya, Abraflex, Abramatic, Comet (Eslovènia), etc.

Cereria Mas

Va ser fundada el 1856 i des de llavors i durant cinc generacions s'ha dedicat al disseny i l'elaboració artesanal de tot tipus d'espelmes i figures de cera. Va obtenir, en dos anys consecutius, les medalles d'argent i de bronze a la Fira d'Inventors de Brussel·les i el 2003 Josep Mas va rebre el diploma de Mestre Artesà de la Generalitat. Les nostres espelmes han estat presents en multitud d'esdeveniments socials i culturals arreu del país: al Parlament de Catalunya, a la cerimònia dels dos darrers premis Planeta, a les dues últimes bodes Reials, al Centenari de la Casa Batlló, a la Inauguració del Museu Nacional d'Art Contemporani, a la presentació de la Copa Amèrica, a la Cambra de Comerç, al Festival de Cinema de San Sebastià, etc. Entre el nostre llarg llistat de clients s'hi compten Flors Navarro, M&M Floristes, Arranz Floristes, Flors Prat, els hotels i cadenes hoteleres Hesperia, Melià, Maria Cristina, Majèstic, Ars, Princesa, Plaza i Princesa Sofia, El Corte Inglés, les botigues Natura i Tierra Extraña, la cadena de restauració Paradis, el Grup Freixenet, Greenpeace, Tresserra Collection, Bang & Olufsen, l'Escola d'Art Floral de Catalunya, el Museu de Cera de Barcelona, TV3, la restauradora Carme Rusalleda, el grup de teatre Els Comediants... Actualment

som 15 treballadors, i a banda de vendre arreu de l' estat exportem també als Estats Units, França, Itàlia, Holanda, Portugal, Suïssa, Grècia, Alemanya i Qatar. Que arribem o no a celebrar el nostre 150 aniversari depèn totalment de l' Ajuntament de Barcelona. Si desnonen Can Ricart, malament rai.

Talleres GG

És una petita empresa de tres treballadors, dedicada a la manipulació de xapes de ferro (tallar i doblregar) o treballs de premsa. Fundada l'any 1965 al carrer Palomar, l'empresa s'instal·là a Can Ricart el 1967. Lluís González i Adolfo Gil van ser-ne els iniciadors. El 1995, Marc Quintana Gil (nét d'un dels fundadors) i el seu pare José Quintana van continuar allò que el seu avi havia fundat, fins el dia d'avui. Aquesta empresa treballa per una clientela molt diversa, des del manteniment i subministrament a Mercedes- Benz España i a l'Ajuntament del Masnou, fins a la fabricació de portes de ferro, armaris, així com treballs per a petits serrallers i empreses que es dediquen a la construcció (canals d'aigua, xemeneies, barbacoes, etc.)

Aceros Llorcasa SL

Som una empresa fundada el 1963 a les naus de la Fundició Eliseu Padrós (on ara hi ha la Vila Olímpica), i ens dediquem al subministrament d'acers i productes metal·lúrgics. La nostra empresa dóna feina actualment a vuit treballadors i té una cartera de més de 400 clients, molts dels quals són del Poblenou. Som l'únic magatzem d'acers de Barcelona capital, i entre el nostres clients hi ha Sanjo, Kokes, Aesa aerogóndolas, Metal Bages, Vak-kinsa i Masats, totes elles empreses molt conegudes en el sector. Hi ha acer de Llorcasa al pebeter Olímpic de l'Estadi de Montjuïc, i els motlles i matrius de moltes peces de cotxes, així com de la indústria del bufat de plàstic, són fetes amb els nostres acers.

Ofidisor SL

És una sociedad dedicada a la reforma i decoració d'habitatges, així com d'oficines. Dóna feina directa i permanent a 6 persones amb contracte indefinit i a una xifra equivalent de treballadors autònoms i d'altres empreses. Constituïda la societat l'any 1989, treballa tant per a particulars com per a societats de primera línia, com Matutano, Bimbo, diari Sport, Vorwerk, Acieroid, etc.

García-García SCP

És una empresa de serralleria industrial establerta a Can Ricart des de 1973 i dedicada a la manufacturació i muntatge de tot tipus d'estructures relacionades amb el ferro, revestiments d'acer inoxidable, estructures per als ascensors, portes, baranes, etc. Dóna feina a dues persones i hi treballen, habitualment com a subcontractades, entre 8 i 15 persones, segons la tasca. Entre els nostres clients hi ha els ajuntaments de Badalona i de Palau de Plegamans, Peico, Construcciones Pérez Vilora, Singular, etc. Entre les obres en les quals hem realitzat la pràctica totalitat de la serralleria industrial podem citar la Facultat de Ciències Econòmiques a Sabadell, la biblioteca de Bellaterra, la Universitat Pompeu Fabra i l'Hotel Camper, entre d'altres.

Garrallit SL

Va iniciar la seva activitat el 1982, dedicant-se a la fabricació de somiers des de llavors. Es va establir a Can Ricart el 1.992 i dóna feina a 20 treballadors. Subministra somiers a tot l'estat i, sobretot, a un centenar de matalasseries de Barcelona. També són clients importants per a l'empresa diversos centres geriàtrics, hotels i hospitals.

© Copyright: GRUP DE PATRIMONI INDUSTRIAL del Fòrum de la Ribera del Besòs, 2005

© Copyright: *Biblio3W*, 2005

Ficha bibliográfica

GRUP DE PATRIMONI INDUSTRIAL del Fòrum de la Ribera del Besòs. Un patrimoni únic, un futur brillant, un model de fer ciutat. Can Ricart - Parc Central de Barcelona. Nou Projecte. *Biblio 3W, Revista Bibliogràfica de Geografia y Ciencias Sociales*, Universidad de Barcelona, Vol. X, nº 580, 30 de abril de 2005.

[<http://www.ub.es/geocrit/b3w-580.htm>]. [ISSN 1138-9796].

[Volver al índice de Biblio 3W](#)

[Volver al menú principal](#)